

[34] גדרי צניעות בפאות נוכריות

שם

התפרסמו גדרי צניעות בפאות נוכריות של נשים, שהתייחסו לצבע הפאות, לאורכן, לצורתן וכו'. גם שמו של הרב הוזכר, ביחס לגדרים אלו.

שאלתי את הרב ביחס לגדרים השונים שהתפרסמו: האם זה נכון שאסור שפאות נוכריות תהיינה בצבע כזה וכזה?

וענה: אני לא יודע.

המשכתי לשאול אותו על גדרים נוספים שהתפרסמו, האם כך נכון לומר?

על הכל ענה לי הרב: אני לא יודע, אינני מבין בזה.

לבסוף אמר לי: אני לא יודע לומר לך גדרים בענין פאות נוכריות של נשים, אך הכלל הוא שמה שבנות ישראל הכשרות נוהגות - זה בסדר.

שמעתי מהרב חנניה גרינולד. הרב ענה לו על שאלות אלו תוך כדי נסיעה בתשעה באב נדחה, בדרך מהר נוף לביתו, אחרי שהרב היה סנדק בבית.

תו לא ושיעור

חזון איש תוכחה שות וגם

סקט"ו

אשות וכריות

ראש

כריות נראה וכרית

[35] מיחסו לשימוש נשים בפאה נוכרית לכיסוי שערותיהן

שם

הראיתי לבנו של הרב, הרב ר' מרדכי אויערבאך, את הנדפס בספר עלינו לשבח (דברים עמ' תקנ"ב-תקנ"ג), בענין כיסוי ראש לנשים בפאה נוכרית. נדפס שם:

"הגר"ר קרלנשטיין סיפר מעשה נורא שצריך להמחיש בפנינו את גודל העוון בעניינים אלו. מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל גידל לפני עשרות שנים יתומה בביתו. בהגיעה לפרקה, דאג לה הוא עצמו לשידוך עם בן תורה מופלג, והכניסה לחופה.

לאחר שסידר את החופה והקידושין, התפלאו המוזמנים לראות את הגאון זצ"ל הולך עד המקום שבו היה חדר הייחוד, וממתין שם שעה ארוכה עד שהחתן והכלה ייצאו.

המחזה היה כל כך מוזר, עד שהעדים חששו אולי ר' שלמה זלמן

ני לא רותיה

ה, אך -גיל -

יסוחו יסוחו י אינו

ד הרפף

אינו סומך על עדותם. גם המחותנים ניסו להעלות בדעתם מה מציק לו.

הגאון הרגיע את כולם, אבל המשיך להמתין ליד חדר הייחוד. והנה, כאשר החתן והכלה פתחו את הדלת, והצלם התכוון להכנס ולצלמם, ביקש ממנו ר' שלמה זלמן להמתין בחוץ, כי יש לו משהו אישי לומר לבני הזוג.

משנכנס לחדר, וסגר את הדלת אחריו, פנה הגרש"ז אל הכלה, נופף באצבעו לאות אזהרה: "זו הפעם האחרונה שאני רואה אותך בפאה כזו!" - - -

מבהיל.

ר' שלמה זלמן, זכר צדיק לברכה, עם כל האהבת ישראל שפעפעה בו, עם כל היחס החמים והלבבי שגילה ליתומים, עד שהוא עצמו גידל את היתומה הזו בביתו, לא התחשב הפעם בשום דבר, ומשהבחין שהכלה חובשת פאה לא הכי צנועה, גער בה לפני חתנה הטרי, והזהירה לא לחבוש את הפאה הזו יותר - - -

ר' שלמה זלמן ראה לנכון לעשות מה שעשה, כדי לחנך את הכלה היתומה הזו, ולגרום לה לאושר ולשמחה אמיתית במשך כל חייה.

בנו של הרב, הרב ר' מרדכי, קרא את הדברים מתחילתם ועד סופם, ולבסוף כתב לי את הדברים הבאים: "לא היו דברים מעולם, וגם יש בזה סילוף דמותו של אבא."

גם נכדו של הרב העיר: סבא מעולם לא גידל בביתו יתומה, ובודאי שלא היה מתבונן בפאה שלבשה. הרי היו דברים הרבה יותר חמורים, שסבא היה רואה שאנשים התיירו לעצמם, והוא דיבר בתוקף על כך שזה אסור, אך כאשר אותם אנשים באו אליו לביתו הוא בכלל לא העיר להם - ממילא ק"ו שהוא לא היה מעיר לכלה בשעת חופתה על כך שהיא מכסה את ראשה בפאה נוכרית.

והוסיף נכדו של הרב: שמעתי את סבא מתבטא, שכאשר יבוא המשיח, אין לו ספק שנשים לא תלבשנה פאות נוכריות. אמנם כאשר אמי התחתנה הוא קנה לה פאה נוכרית. גם לבת דודתי (נכדתו) שהתחתנה, ולא רצתה לקנות פאה נוכרית, אמר: תהיי נורמלית ותקני פאה כמו כולן...

[36] אמירת דב

שאלה:

בידיים, האו

תשובה

[37] מקלחת א

לפני כ

פעמים רבו

[למדתי אצי

מיר עם הר

היה רגיל ל

בהיותו מו"

ידעתי

שישי מיד

מהמקוה, ו

חזרה לביתו

פעם

שהרב יצא

החלטתי, ש

לטבול בעצ

לטבול. כאע

מישהו במכ

נבהלתי [שו

לאחורי ולא

הוא קרא

[תרגום: את

גומר! אך

יכול להיכנס

זת טקט

הארץ

יסודות חכמה
הקדום של
חביטת פאח
עבדית עגועה

2
59
66
66
87
96
98
113
113
119
133
143
149
151
154
157
160
164
172

30 ראית העין
31 אינן צנועות
32 שהתירו לא היו טאות
33 ז' פאות מלאות
34 זה משעיר של עצמה
35 ורמת ליהודה
36 ז נכשלים
37 פנחיה
37 שיצרות לפרטיות
38 תהנה על ידי הפרטיות
38 נחת
39 פאה או מטפחת
40 וזת
41 יחד בו מהיתור
42 פרד
43 עז וגאווה
43 ב
46
48 נלמוד והסבר
48 אין גזירה כללית
48
48
52
52
53
54
54
55 כחובות
56 זגיות
56 דיון
58

יואל שילה, 04-9847719

ת.ד. 6270 רכסים, תשע"ד

מותר להעתיק להדפיס ולהפיץ את החוברת

ניתן לרכוש תקליטור המכיל את הקובץ המלא של קונטרס זה במחיר עשרה שקלים
עוד בתקליטור תצלומי מקורות מספרים נדירים, ושני שיעורים מוקלטים לגברים ולנשים

יצאו לאור הספרים והחוברות: "ראשית דגנך" - הלכות תרו"מ חלה ערלה כלאים ושיעורי
המצוות, "היא חכמתכם" - האסטרטגיה בהלכה, "אור ההלכה" - קיצור הלכות תרו"מ
חלה ערלה כלאים עירובין ומקוואות, "היקף השבת" - הלכות עירובין, "אל יציא" -
תחומין, "מקוה טהרה" - הלכות מקוואות, "ממזרח שמש" - זמן הנץ החמה, "כעין
תער" - השימוש במכונת גילוח, "השימוש בכהן" - גדר האיסור, והלכות שיעורי
המצוות, וזרד לאברך" - הדרכה לתוכנת וזרד

תמצית המאמר

תמצית
המאמר

מן התורה חובת כיסוי השער מתקיימת גם על ידי כובע קש שמקצת השערות נראות דרכו, וחכמים חייבו את האשה לכסות את השער כמנהג הנשים הצנועות שבמקומה ובתקופתה; אילו חז"ל היו אוסרים את חבישת הפאה בחוץ להדיא הרי שלא היה ניתן להתיר לחבוש אפילו פאה צנועה, אולם לא מצאנו שאסרו זאת.

דברי הפוסקים הקדמונים שאסרו את חבישת הפאה ברחוב - נאמרו בעיקר בתקופות ובמקומות שחבישת הפאות לא התפשטה בין הצנועות, ראה לדוגמא בשו"ת מהר"ץ חיות (ניג) "הנהו נשי דידן אשר חדשים מקרוב באו שהנהיגו לקשט את ראשם בפאה נכרית", ובתורת שבת (א"ח סי' ג) "על המתפרצות בעם לשאת פאה נכרית... ופורץ גדר ישכנו נחש".

לאחר שחבישת הפאות נפוצה גם בין הנשים הצנועות - אין להחשיב את חובשת הפאה הצנועה ל'עוברת על דת יהודית' שמצוה לגרשה, שהרי היא מתנהגת כנשים הצנועות שבמקומה.

לאחר שחבישת הפאה נפוצה גם אצל הנשים הצנועות - אין לחוש בחבישתן משום 'מראית העין', כדכתב בשו"ת סתרי ומגני (כ"מ"ד) "לחוש אחשדא שישברו הרואים שהיא שערות עצמה היא חומרא גדולה, דכיון שיודעין העולם שיכולין עתה לעשות הפאה נכרית יפה כל כך שתראה בשערות עצמה אמאי נחשוד אותה - הא מאן דבעי למיהוי חסידא יקיים מלא דאבות לדון את כל האדם לכף זכות", וראה גם בשו"ת אג"מ (אה"ע כ"י) "אי אפשר לחוש שיצא קלקול מזה, דלהמכירין אותה לא יהיה שום חשד כיון שיודעין שהיא אשה כשרה, ולהאין מכירין אותה ויאמרו שגם היא מהפרצות בזה - הרי לא ילמדו ממנה יותר משאר הפרצות".

חובת חבישת הרדיד שהיתה נהוגה בעבר - אינה מקובלת היום אף אצל חובשות המטפחות, ולכן אין מקום לחייב כיסוי נוסף על הפאה [ואדרבה, המשנ"ב (נב"ה) הצריך רדיד על מטפחת, ופאה הותר ללא רדיד (במקומות שנהגו בחבישתה)].

אף שלחבישת מטפחת יש יתרון על הפאה בכך שניכר יותר ששערה מכוסה, אולם זה דוקא במטפחת המכסה היטב את כל שער ראשה, אך מטפחת שאינה מכסה את כל שער ראשה - גרועה מפאה, וגם הפוסקים שאסרו חבישת פאה - התכוונו שיחבשו רק כיסוי המכסה את כל שער הראש, כדכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת דת והלכה (סי' א').

נחלקו הפוסקים בדין חובת כיסוי השערות 'שיצאו חוץ לצמתן' [כלומר שער הצדעיים, ו"א שה"ה לשער הראש שהגיל לצאת מחוץ לבגד (הנקרא 'צמת') המיועד לצמצמו שלא יצא (מ"ב ע"ה י"ד), אך אין הכוונה לשער הראש במקום הראש] - שבמקומות מסויימים מורגלים בגילוי, והנסיין מעיד שבמטפחת פשוטה בד"כ אי אפשר לכסותו, אך בפאה ניתן.

צורת לבוש והתנהגות הגורמת להתבלטותה של האשה - אסורה בתכלית בפני גברים זרים, וזה הנקרא פריצות, ולכן כאשר הפאה עשויה באופן שמעורר תשומת לב אליה, כגון שהיא ארוכה או מתנפנפת או נפוחה באופן מופרז - הרי נחשבת ככיסוי שער שאינו צנוע ואין להתיר חבישתה ברחוב, כפי שחז"ל אסרו לבישת בגד אדום; כ"כ גם אין להתיר חבישת מטפחת הגורמת להתבלטותה, כגון שיש בה פְּיִטִּים מְצַנְצִים, או שהיא ארוכה, וכל כיו"ב.

עיקר הטעם של כותבי החוברות המנסים לאסור את חבישת כל סוגי הפאות מתבסס על ההשערה שהפוסקים שהתירו את חבישת הפאה - הורו כן רק כי הסתמכו על שלטי הגבורים שהבין מסוגית

הגמרא שמוותר לצאת בפאה לרה"ב
ברה"ר אלא רק בחצר; בנוסף למ
שדעת שלטי הגבורים להתיר גם
לצאת בפאה לרה"ר אינו מבוסס
הלבוש המותר נקבעת לפי מנהג ה
דעת רבותינו שליט"א: הרב אפ
להתיר את חבישת הפאות הפרוצו
אדם ויאמר שמוסכם עליו ועל רעי
מהפוסקים הירושלמים], וכן אמר לי א
זצוק"ל בשיעורו היתה רק כנגד הפ
הרבנית בורודיאנסקי תחי' [בתו ש
שלנו? שהרי הן הגריש"א זצ"ל והן
שליט"א והגר"ח קנייבסקי שליט"א
הצנועות, ושבמקומות שנהוג - מ
מקום להתיר חבישת פאה למי ע
לחבוש מטפחת: מרן הגר"ק שי
[וכך מודים רבים מתלמידי החזר"א], וש
שהן חבשו רק מטפחות - הכחישו

- * בימינו חבישת הפאה נפוצה גם
דת יהודית, ולכן אין מקום לא
- * ההיתר לחבוש פאה צנועה מלל
- * פאה שאינה צנועה היא פאה
מוגזמת, מראת פיוע או רטוב וש
לבישת בגד אדום.
- * מסתבר שתסרוקת שנחשבת
תגולש על הכתפיים].
- * מקובל להורות שיש לפאה י
לרוקוק [כגון צמה או קוקו] - א
הצנועות שם.
- * פאות המתוקנות באופן שלא
פוסקים אוסרים חבישת פאות
הפאות ניכרות למומחית.

תמצית המאמר

תמצית
המאמר

מן התורה חובת כיסוי השער מתקיימת גם על ידי כובע קש שמקצת השערות נראות דרכו, וחכמים חייבו את האשה לכסות את השער כמנהג הנשים הצנועות שבמקומה ובתקופתה; אילו חז"ל היו אוסרים את חבישת הפאה בחוץ להדיא הרי שלא היה ניתן להתיר לחבוש אפילו פאה צנועה, אולם לא מצאנו שאסרו זאת.

דברי הפוסקים הקדמונים שאסרו את חבישת הפאה ברחוב - נאמרו בעיקר בתקופות ובמקומות שחבישת הפאות לא התפשטה בין הצנועות, ראה לדוגמא בשו"ת מהר"ץ חיות (ניג) "הנהו נשי דידן אשר חדשים מקרוב באו שהנהיגו לקשט את ראשם בפאה נכרית", ובתורת שבת (א"ח סיג) "על המתפרצות בעם לשאת פאה נכרית... ופורץ גדר ישכנו נחש".

לאחר שחבישת הפאות נפוצה גם בין הנשים הצנועות - אין להחשיב את חובשת הפאה הצנועה כ'עוברת על דת יהודית' שמצווה לגרשה, שהרי היא מתנהגת כנשים הצנועות שבמקומה.

לאחר שחבישת הפאה נפוצה גם אצל הנשים הצנועות - אין לחוש בחבישתן משום 'מראית העין', כדכתב בשו"ת סתרי ומגני (כ"מ"ד) "לחוש אחשדא שיסברו הרואים שהיא שערו עצמה היא חומרא גדולה, דכיון שיודעין העולם שיכולין עתה לעשות הפאה נכרית יפה כל כך שתראה בשערות עצמה אמאי נחשוד אותה - הא מאן דבעי למיהוי חסידא יקיים מילא דאבות לדון את כל האדם לכף זכות", וראה גם בשו"ת אג"מ (אה"ע ב"ב) "אי אפשר לחוש שיצא קלקול מזה, דלהמכירין אותה לא יהיה שום חשד כיון שיודעין שהיא אשה כשרה, ולהאין מכירין אותה ויאמרו שגם היא מהפרוצות בזה - הרי לא ילמדו ממנה יותר משאר הפרוצות".

חובת חבישת הרדיד שהיתה נוהג בעבר - אינה מקובלת היום אף אצל חובשות המטפחות, ולכן אין מקום לחייב כיסוי נוסף על הפאה [ואדרבה, המש"ב (בבה"ל) הצריך רדיד על מטפחת, ופאה תתיר ללא רדיד (במקומות שנהגו בחבישתה)].

אף שלחבישת מטפחת יש יתרון על הפאה בכך שניכר יותר ששערה מכוסה, אולם זה דוקא במטפחת המכסה היטב את כל שער ראשה, אך מטפחת שאינה מכסה את כל שער ראשה - גרועה מפאה, וגם הפוסקים שאסרו חבישת פאה - התכוונו שיחבשו רק כיסוי המכסה את כל שער הראש, כדכתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת דת והלכה (סי' א').

נחלקו הפוסקים בדיון חובת כיסוי השערות 'שיצאו חוץ לצמתן' [כלומר שער הצדעיים, וי"א שה"ה לשער הראש שרגיל לצאת מחוץ לבגד (הנקרא 'צמת') המיועד לצמצמו שלא יצא (מ"ב ע"ה יד), אך אין הכוונה לשער הראש במקום הראש] - שבמקומות מסויימים מורגלים בגילוי, והנסיון מעיד שבמטפחת פשוטה בד"כ אי אפשר לכסותה, אך בפאה ניתן.

צורת לבוש והתנהגות הגורמת להתבלטותה של האשה - אסורה בתכלית בפני גברים זרים, וזה הנקרא פריצות. ולכן כאשר הפאה עשויה באופן שמעורר תשומת לב אליה, כגון שהיא ארוכה או מתנפנפת או נפוחה באופן מופרז - הרי נחשבת ככיסוי שער שאינו צנוע ואין להתיר חבישתה ברחוב, כפי שחז"ל אסרו לבישת בגד אדום; כיו"ב גם אין להתיר חבישת מטפחת הגורמת להתבלטותה, כגון שיש בה פייטים מנצנצים, או שהיא ארוכה, וכל כיו"ב.

עיקר הטעם של כותבי החוברות המנסים לאסור את חבישת כל סוגי הפאות מתבסס על ההשערה שהפוסקים שהתירו את חבישת הפאה - הורו כן רק כי הסתמכו על שלטי הגבורים שהבין מסוגית

ותשקט

הגמרא שמותר לצאת בפאה לרה"ב
ברה"ר אלא רק בחצר; בנוסף למ
שדעת שלטי הגבורים להתיר גם
לצאת בפאה לרה"ר אינו מבוסס
הלבוש המותר נקבעת לפי מנהג ה
דעת רבותינו שליט"א: הרב אפ
להתיר את חבישת הפאות הפרוצו
אדם ויאמר שמוסכם עליו ועל רעי
מהפוסקים הירושלמים], וכן אמר לי
דצוק"ל בשיעורו היתה רק כנגד הפ
הרבנית בורודיאנסקי תחי' [בתו ש
שלנו? שהרי הן הגריש"א זצ"ל והן
שליט"א והגר"ח קנייבסקי שליט"א
הצנועות, ובמקומות שנהוג - מ
מקום להתיר חבישת פאה למי ש
לחבוש מטפחת; מרן הגר"ק שי
[וכן מורים רבים מתלמידי החז"ר], וש
שהן חבושו רק מטפחות - הכחיש נ

- * בימינו חבישת הפאה נפוצה גם
דת יהודית, ולכן אין מקום לא
* ההיתר לחבוש פאה צנועה סללה
* פאה שאינה צנועה היא פאה
מוגזמים, מראה פרוץ או רטוב וש
לבישת בגד אדום.
* מסתבר שתסרוקות שנחשבת
הגולש על הכתפיים].
* מקובל להורות שיש לפאה
לרווקות [מגן צמה או קוקן] - א
הצנועות שם.
* פאות המתקנות באופן שלא
פוסקים אוסרים חבישת פאות
הפאות ויכרות למומחית.

שצעירות חובשות פאות שאינן צנועות אולם המשפט הנ"ל נכון גם לגבי חובשות המטפחות שמרבית נכדותיהן חובשות פאות של צעירות. מה שכתבת בהערה בשם האדמו"ר מגור והרב שטרנבוך נכון ביותר גם לגבי חובשות המטפחות שנכדותיהן חובשות פאות מודרניות; שוב שיקרת שייחסת לי בהערה כאילו שהתרתי את כל הפאות הארוכות; מה שכתבת שהרב שטרנבוך אסר פאות משער טבעי - אין ספרו מצוי אצלי כדי לוודא שאינך משקר גם בזאת אולם גם אם כך כתוב שם הרי שהדברים אינם יכולים להיות כפשוטם שהרי כמעט כל הפאות עד המצאת השער הסינתטי היו משער טבעי באין פוצה פה ומצפצף, וכך גם היו הפאות שבימי חז"ל ומדוע שיאסרו, אלא כוונתו שכאשר מראה הפאה דומה ביותר לשער טבעי אין להתיר - ובזאת גם אני כתבתי כמותו.

י"ט. מה שכתבת שאינך מבין מבין שאבתי את המידע על מנהגי הגויים - להוי ידוע לך שכל סעיף זה ממור"ד הגר"י ברנדייס שליט"א רבה של קהילת רכסים, כפי שרוב המידע שבחוברת זו הוא ממנו, וחוזר מזה הערתך מעידה שאתה מייחס לי שהתרתי חבישת פאה שאינה צנועה, וכן כתבת להדיא בהמשך - הנה שוב שקר שהרי לאורך כל החוברת מודגש שכל ההיתר מיירי רק כלפי הפאות הצנועות, ואילו הפאות שאינן צנועות אסורות.

כ. להוי ידוע לך שכל הפאות שנהגו בהן רבניות ישראל במשך מאה השנים האחרונות היו "קאסטם" כי פירוש "קאסטם" הוא פאה שמיוצרת בעיקר בעבודת יד ומותאמת במדויק לראש [ובארץ התגלגל המושג לפאה יוקרתית], אלא שיש כיום אפשרויות לייצר את הפאה בדרגות שונות של פטנטים המקנים לפאה מראה הדומה ככל האפשר לשער טבעי הן על ידי צבע הרשת והשביל, והן על ידי כיוון צמיחת השערות, והן על ידי השטחת הצמיחה, וכמובן שמחיר הפאה בהתאם לשכלולה; ההוראה המקובלת היום אצל גדולי הדור היא שלא להתיר פאת קאסטם משוכללת שאי אפשר להבדיל בינה לבין השער, וחלקם מתירים קאסטם שפחות דומה לשער הטבעי הקרוי "סמי קאסטם" והמיוצר משער פחות משובח ושעובר תהליך הלבנה וצביעה, ויותר אחוזים ממנו מיוצרים במכונה ולא בעבודת יד, ונכון שצניעות אינה עומדת בראש מעייניו של היצרן אולם אין זה בהכרח שכל סוג פאה שמיוצר הוא פרוץ שהרי הפאות מיוצרות עבור מגוון נרחב של שימושים; ועוד להוי ידוע לך שניתן לחתוך ולעצב פאה כך שהמראה המקורי ישתנה לגמרי, ובהחלט ניתן להגיע לצניעות גם בחבישת פאה מודרנית, אלא שקבעת לך למטרה לקטרג ולא לסנגר ולכן לא נחתת לידיעות פשוטות אלו.

כ"א. מש"כ עפ"י המאירי שהעוברת על דת יהודית מגנה את בעלה - לא הבנתי את חילוקך בין גנות של צניעות לגנות של בעלה - הרי בעל שאשתו נחשבת שאינה צנועה הרי מתגנה בכך, כפי שאמרו חכמים "בת דומה" על שם גנות אמה.

כ"ב. "אין קשר להרגשת הבעל" לא כתבתי זאת כודאי אלא שיתכן לומר כך, ולא מצאתי בינתיים לזה פירכא, וגם אתה לא מצאת לזה פירכא, אולם אין לכך כל קשר להיתר הפאה היום שאינו תלוי בפשט זה או אחר בדת יהודית, אלא העיקר שכך נהגו בכלל קהילות אשכנז על פי רבותיהן, וכן נהוג אצלנו.

כ"ג. מה שכתבת שבשו"ע מבואר שחייב לגרשה אפילו אם רוצה לקיימה - הוא שקר, דאף שבשו"ע שכתב "ואם רצה לקיים אותה אח"כ, אין כופין אותו להוציאה" יצא מהדין הקודם שאין לו עדים, ובשטחיות היה ניתן ללמוד שכשיש לו עדים חייב לגרשה, אולם פשוט שאין הדיק נכון אלא היא

מ
א
כ"ד. י
גו
ה
ה
ור
לו
מ
ת כ"ה.
לו
פ:
הו
ור
וב
וד
כ"ו. י
כי
פ:
סו
וא
הי
הו
בז
ע
לה
הו
וא
מו
הו
ש
לז
לז
כ"ז. י
בג
לז

מילתא באפי נפשה, וכ"כ הח"מ שם, וכן המנהג הרווח אצל הדיינים שבית דין אינו כופה בעל לגרש אשה העוברת על דת כאשר הבעל אינו מעונין לגרשה.

כ"ד. "אין שום קשר לכאן קשור גם קשור, שהרי ההבנה שאין להחשיבה כפרוצה נובעת מכך שאין היא גרועה משאר הנשים, וממילא אינה מוגדרת "עוברת על דת", וניתן להבין זאת אם נקבל שהנהגות הצניעות המחייבות מותנות בתקופה ובמקום, כדכתבתי, והטעות שלך היא שאתה מפרש את המושג "דת יהודית" כמושג חיובי שצריך לעשותו, וממילא מפרש אתה שיש כאן אוסף תקנות, והאמת היא שהוא אינו מושג חיובי אלא מושג שלילי "העוברת על דת יהודית" - שיש לאשה להזהר שלא לעבור על הנהגות הנשים הצנועות, וממילא הכל מובן שכאשר אינה עוברת הרי אינו מגרשה.

כ"ה. תינוי צערו של הגרש"א זצ"ל אינו ענין לחוברת הלכתית המבארת את מנהגן של הנשים שנהגו לחבוש פאה על פי רבותיהן שלא הצטערו על כך כלל אלא עודדו את המנהג ואת נשותיהן לחבוש פאה, ובשום מקום לא כתבתי שרוח כל החכמים נוחה ממנהג זה, ואת דעתו ההלכתית של הגרש"א ידענו גם ידענו שלא היתה כפי שבנו הגר"ש שליט"א מעיד בשמו, ונאמנים עלי הרב גנס והרב עזריאל אויערבאך, וכמה מידידי שלמדו אצלו, ובנותיו אשת חבר הרבניות גולדברג טרגר ובורדיאנסקי תחי', ואחייניתו הרבנית שפירא שגדלה בביתו כיתומה והוא השיא אותה בפאה, ודעתו המבוארת בספר החדש חכו ממתקים.

כ"ו. "על כן אני אומר בבטחה כל מה שהמציא בשם גאוני אירופה לא היה ולא נברא ואפילו לא משל" אם בבטחות שלך טעית כל כך בגדול - על ספיקות שלך על אחת כמה וכמה, כל המידע שכתבתי כאן נאמר לי עשרות פעמים על ידי מו"ר שליט"א, אשר גדל במערב אירופה בימים ההם ובזמן הזה, אביו ורבו [הגר"מ סולווייצ'יק זצ"ל] למדו בליטא, אשתו למדה בגייטסהד ואחותו גרה באנטוורפן וקרוביו גרים בצרפת, ואת מנהגי גרמניה מכיר גם מכיר - כך שמפת מערב אירופה מכוסה על ידי ועל ידי משפחתו הקרובה, כל מה שכתבתי הוא אמת לאמיתה, וכן שמעתי שכתב בספר מנהגי אשכנז שהפאה אצל החרדיות בגרמניה היתה חק ולא יעבור; הסיבה שאין על זה שום תשובה כתובה הוא כי לא היה בזה שום צורך [כפי שהיום אין יותר תשובות על הכשר מצות המכונה - שהפכו להיות רווח, למרות שלפני כמה עשרות שנים היו מאבקים על כשרותן, ואין יותר תשובות על היתר החצילים למרות שבזמן הב"י רבים פקפקו להחשיבם עולה] - הנושא כלל לא היה בוער כפי שעשית ממנו אלא הנהגת חבישת הפאה היתה ההנהגה היחידה אצל הקהילות החרדיות, וכלל לא ראו בה "היתר" אלא לכתחילה שבלכתחילה, ואצ"ל שהחובשת פאה לא נחשבה עוברת על דת, ואדרבה הביטוי "יהודיה של פאה" ביטא משהו מעין "חזונאישניקית" של היום כי חבישת הפאה היתה כרוכה במסירות לגבי קציצת השער שתחת הפאה, ולגבי המחיר האדיר שעלתה פאה אז [מקביל לכעשרים אלף שקלים של היום], את שמותיהם של טיפה מן הים של רבנים ידועי שם שנשותיהם חבשו פאה ציטטתי בחוברת, וכיצד כתבת לציבור שלא הזכרתי שמות כאשר פעמים כתבתי רשימה קטנה מתוך מאות הרבנים שהתאימו להגדרה זו.

כ"ז. "המטפחת היתה כיסוי שאינו מכובד" - אכן כך היתה המציאות, והמטפחת היתה סמל הצניעות רק במקומות שאכן היתה כיסוי השער הרווח, כגון בארצות המזרח, אבל לא במערב אירופה ששם כלל לא עלה על הדעת שאשה תצא במטפחת לרחוב.

ון גם לגבי חובשות המטפחות צרה בשם האדמו"ר מגור והרב ת פאות מודרניות; שוב שיקרת : שכתבת שהרב שטרנבוך אסר : גם בזאת אולם גם אם כך כתוב כל הפאות עד המצאת השער : אות שבימי חז"ל ומדוע שיאסרו, להתיר - ובזאת גם אני כתבתי

ית - להוי ידוע לך שכל סעיף זה : המידע שבחוברת זו הוא ממנו, : שאינה צנועה, וכן כתבת להדיא : להיתר מיירי רק כלפי הפאות

השנים האחרונות היו "קאסטס" ומת במדויק לראש [ובארץ התגלגל : אה בדרגות שונות של פטנטים : י צבע הרשת והשביל, והן על ידי : כמובן שמחיר הפאה בהתאם : להתיר פאת קאסטס משוכללת : ופחות דומה לשער הטבעי הקרוי : לבנה וצביעה, ויותר אחוזים ממנו : זש מעייניו של היצרן אולם אין זה : מיוצרות עבור מגוון נרחב של : שהמראה המקורי ישתנה לגמרי, : שקבעת לך למטרה לקטרג ולא

לא הבנתי את חילוקך בין גנות של : ועה הרי מתגנה בכך, כפי שאמרו

: ולא מצאתי בינתיים לזה פירכא, : זאה היום שאינו תלוי בפשט זה או : : פי רבותיהן, וכן נהוג אצלנו.

קיימה - הוא שקר, דאף שבשו"ע : יצא מהדין הקודם שאין לו עדים, : פשוט שאין הדיוק נכון אלא היא